

עלון שבועי

נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

תרגומות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: מצות לוייה במרגלים

מידע שרק אני אמור לדעת, היה כאן משהו עמוק יותר, יוסף שלח לאביו את המסר, כיצד חושב הנך שנהרגתי, והרי אתה הוא שלמדת אותי בפרשת עגלה ערופה שאם אדם מלווה את חברו יש לו סגולה ושמירה ולא יכול לקרות לו רעה בדרך, ואכן לכן ניצלתי – ואני מלך במצרים המחכה לבואך.

הכף החיים (י"ד ח"ב סי' קטז ס"ק קנט) כתב בשם ספר דרכי צדק (שמירת הנפש אות נא) שמקובל בידו שאסור לנוסע לומר למלווה חזור חזרה לביתך, משום שבכך הוא מבטל את השמירה. לאור הדברים הללו, כיון שמובא בראשונים (חזקוני; דעת זקנים לבעלי התוס'; רבינו חיים פלטיאל; דור זקנים לבעלי התוס'; ריב"א; רא"ש; רע"ב בראשית מה כז) שיוסף אמר לאביו חזור לביתך כלומר שאל תטרח ללוות אותי, ולכן הפסיד יוסף את השמירה. ולפי זה נראה שכוונת הזוהר הקדוש שיעקב היה משוכנע שמילים אלו גרמו לכך, שיוסף יצא ללא השמירה של הליווי, ולכן ניזוק.

על פי זה יש לפרש "שלח לך אנשים" ולכאורה די היה לומר "שלח אנשים" מהי התוספת "לך"? אלא "שלח לך אנשים" ראשי תיבות: אש"ל, אכילה שתיה לוייה. והיינו, הקב"ה הוסיף מילת "לך" למשה רבינו, כדי לרמז לו בזה שיקיים בהם מצות לוייה, ועל ידי זה תהיה למרגלים שמירה לבל יכשלו בשליחותם.

והנה, אותיות "לוייה" מרומזות על ליווי י"ה, על הליווי של השכינה הקדושה הנקראת י"ה לאורח. לכן משה רבינו בחר ביהושע והוסיף לו אות י' לשמו, "יה יושיעך מעצת מרגלים", לרמז לו על מצות לוייה, שהוא בליווי יקיים בהם מצות לוייה ועל ידי זה תהיה להם שמירה, שתצטרף אליהם השכינה הקדושה. אבל אומר רש"י (פרק יג פסוק כג) "וישאהו במוט בשנים - ממשמע שנאמר וישאהו במוט איני יודע שהוא בשנים מה ת"ל בשנים? (סוטה לד) בשני מוטות, הא כיצד שמונה נטלו אשכול אחד נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דיבה נתכוונו כשם שפריה משונה כך עמה משונה. ע"כ.

ממילא יהושע לא יצטרף אליהם, אלא היה הולך עם כלב מן הצד, ולא קיימו בהם מצות לוייה ולכן נסתלקה מהם השמירה.

כמו כן בזה יתורץ, מדוע התפלל משה רבינו רק על יהושע שייצל מעצת המרגלים ולא על כלב. כי לא היתה זו תפילה בעלמא אלא היתה זו שליחות של שמירה, והוא בליווי ישמור על כולם אף על כלב.

ואכן נאמר "ויבא עד חברון", לשון יחיד, וכתב רש"י: כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם וכו'. ע"כ. והיינו, כאשר כלב היה לבדו, ללא לווי של יהושע,

"שלח לך אנשים"

הזוהר הקדוש (פרשת וירא דף קד:) מבאר, כאשר המארח מלווה את האורח ומקיים בו מצות לוייה, גורם בזה שהשכינה הקדושה מתחברת אל האורח ומגינה ושומרת עליו.

וכן מצינו בזוה"ק (פרשת ויגש דף רי:), שבשנים שיעקב אבינו חשב שבנו יוסף מת, הוא התאונן (בראשית לו לה): 'כִּי אָרָד אֶל בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה, והסיבה לכך שהוא הרגיש אשם ולכן חשש שיענש על מיתתו של יוסף בירידה לגיהנום, משום שהוא לא ליווה אותו ושלחו לדרכו בלי דבר מאכל צידה לדרך, ומשכך הוא אשם במותו.

ומבואר כי יעקב אבינו לא קיים מצות לוייה כששלח את יוסף. מאידך מצינו, שנאמר אצל יעקב כשסיפרו לו שיוסף חי: 'וַיִּפֶּגַע לְבֹו כִּי לֹא הָאֱמִין לָהֶם, אולם אז: 'וַיַּדְבְּרוּ אֵלָיו אֶת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת הָעֵגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשִׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם'.

רש"י עומד על כך מדוע בתחילה לא האמין וכאשר מסרו לו את דברי יוסף והוא ראה את העגלות, הוא שב והאמין לאחים? ופירש רש"י, שיוסף מסר לאביו סימן, הסוגיה האחרונה שבה עסקנו היא הסוגיה של עגלה ערופה, ובה זקני העיר הקרובה צריכים להתוודות (דברים כא ז): 'וַיְדַיְנוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וַיִּעֲיֵנוּ לֹא רָאוּ, ובמשנה (סוטה פ"ט מ"ו) מבואר, שכוונת הווידוי הוא שלא ראינו את האורח הזה ונתנו לו ללכת מהעיר בלי קיום מצות לוייה, משום שאם כן ראו הדבר נחשב שהם שפכו את דמו של הנרצח, שהרי אילו היו מלווים אותו היתה לו שמירה והוא היה ניצל מהרוצח.

לאור הבריים אלו, כיצד ניתן לומר שלא קיים יעקב מצוות לוייה כאשר בדיוק עסק בסוגיה זו עם יוסף טרם לכתו?

על שאלה זו עומד החיד"א בספרו פני דוד (פרשת ויגש אות ג) ומתרץ בשם הדרוש שמואל (פרשת בשלח), יעקב אבינו ליווה את על דעת שילך לשכם, ובפועל יוסף לא מצא את אחיו בשכם והמלאך גבריאל אמר לו שהם נסעו לדותן, ויוסף הלך בעקבותיהם, ושם היתה מכירת יוסף, וסגולת השמירה של הליווי היא רק עד שכם, אולם כשיוסף שינה והלך לדותן לא היתה לו עוד שמירה זו.

ובדרך אחרת אומר החיד"א (שם) בשם משחת קודש (ספרו של בעל המעבר יבק שלצערנו נשאר בכתב יד), המביא את סדר הליווי שיעקב ליווה את יוסף, והוסיף שבזכות סדר זה ניצל מאחיו, והם לא הצליחו להורגו.

החיד"א אף מוסיף שבכך הוכיח יוסף ליעקב שהוא עדיין חי ע"י הסימן של עגלה ערופה, לא היה זה רק סימן טכני שאני זוכר

לפתע הרגיש כי נסתלקה ממנו השמירה, וכי הוא מתחיל להיגרר אחר דעתם של המרגלים, לכן מיד הלך לבדו אל חברו להתפלל על קברי אבות להניצל מעצת המרגלים.

לכן נאמר אצל כלב (יד, כ"ד): "וְעָבְדִי כָלֵב יַעֲקֹב הֵיטָה רֹחַ אֶתְרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא אֶתְרֵי וְהִבִּיאֲתוֹ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וַיִּזְרְעוּ יוֹרְשָׁנָה", ומדוע יהושע לא קיבל שכר? הרי גם יהושע לא נגרר אחר המרגלים?

אלא שיהושע לא נגרר אחר המרגלים מחמת תפילתו של משה, ולא היה לו כלל נסיון והתמודדות לילך אחר עצת המרגלים. לעומת זאת כלב, שלא היתה לו עזרה מתפילתו של משה, וכל הצלחתו מחמת שהתגבר על יצרו ולא נגרר אחריהם, ראוי לקבל שכר על כך.

המדרש רבה (במדבר רבה טז, א) אומר: הלכה מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים? שנו רבותינו, אין מפליגין בספינה בים הגדול שלשה ימים קודם לשבת, בזמן שהוא הולך למקום רחוק, אבל אם מבקש לפרוש כמו מצור לצידון מותר לו לפרוש אפילו בערב שבת, מפני שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום. בד"א בשליח הרשות ואם היה שליח מצוה מותר לו לפרוש בכל יום שירצה, למה מפני שהוא שליח מצוה, ושליח מצוה דוחה את השבת. ע"כ.

ופי' המהרז"ו, שאע"פ שיש חשש שיוכל לבוא לידי חילול שבת בדיעבד או שיבטל עונג שבת, מ"מ, בשליח מצוה שפיר דמי. ע"ש.

בספר דרוש שמואל מבאר, ששליחת המרגלים היתה בשנה השנייה ליציאתם ממצרים, כך אומרת הגמרא בתענית (כט). והגמרא בשבת (יז): אומרת, שראש חודש ניסן באותה שנה היה ביום ראשון, כי עשר עטרות נטל אותו יום, ואחד מהם שהיה ביום ראשון בשבוע.

נמצא יום כ"ט סיון היה ביום רביעי, כי ניסן חודש מלא ואייר חודש חסר, ומכיון שיצא יום רביעי בשבוע היינו ג' ימים לפני שבת, וזו שאלת המדרש, הרי אין מפליגין בספינה שלושה ימים לפני שבת, ואם כן היאך יצאו בשליחותם ביום רביעי? ומתקן, שליח מצוה דוחה שבת, כאותם שניים ששלח יהושע - פינחס וכלב. מה שאין כן מרגלים ששלח משה רשעים היו והיה אסור להם להפליג.

וטעמא בעי מדוע שליח מצוה אינו צריך לחוש לחילול שבת?

ומבארים ע"פ מה שכתב ה"ז (א"ח סימן תקפ"ה סק"ה) שאין לבטל התקיעות בשביל חשש טירוף ובלבול בתפילה. ואמרינן שמן השמים יסייעוהו לעשות כהוגן שמצוה גוררת מצוה. עכ"ל. וה"ה לעניינינו, שכיוון שהוא שליח מצוה ע"כ בוודאי מצוה גוררת מצוה ולא יבוא לידי עברה דהיינו חילול שבת. אבל בשליחות הרשות שאין כאן מצוה יש לחשוש.

לפי זה יש לומר, כי משה רבינו לא חשש שייכשלו, כיון שחשב שהם הולכים לראות את קדושתה של ארץ ישראל, החלק הרוחני שבה, ממילא הם שלוחי מצוה, ולא יבואו לידי מכשול. אולם הם הלכו לראות את דבר הרשות, את הגשמיות של ארץ ישראל, ולכן לא היתה להם שמירה ונכשלו.

מטעם זה דייק ואמר: "שִׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיָּתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל", ולכאורה ודאי שארץ כנען היא הארץ אשר אני נותן לבני ישראל, ומהי התוספת? אלא, ביקש הקב"ה שילכו ויראו את החלק הרוחני שבארץ ישראל, וזהו החלק שנותן הקב"ה לעם ישראל, אבל הם העדיפו לבחור ולראות את החלק הגשמי שלה.

אומר הפסוק: "וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמִינָה הוּא אִם רְזָה הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְחַזְּקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהִימִים יְמֵי בְכוּרֵי עֲבָדִים".

אומר רש"י: היש בה עץ - אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו.

ולכאורה אם כן, כיצד יתבאר המשך הפסוק: "וְהִתְחַזְּקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהִימִים יְמֵי בְכוּרֵי עֲבָדִים"?

אלא יבואר, על פי מה שכתב האר"י הקדוש בשער הפסוקים (פרשת בהעלותך) עד כמה מדקדקים עם הצדיקים בענין קדושתם של ארץ ישראל. יעקב אבינו - לא הסכים להתחתן עם תַּמְנֵעַ אחות לוטן על אף שבאה לפניו, לכן זכה שנקברו גם גופו וגם עצמותיו בארץ ישראל. יוסף הצדיק - לא היה עם אשת פוטיפר למרות התגרותה בו, אך מכל מקום יצאו ממנו עשר טיפות מבין אצבעות ידיו, לכן רק עצמותיו נקברו

בארץ ישראל ולא כל גופו. משה רבינו - טרם היותו מנהיג של עם ישראל נשא 'אשה כושית' שהיתה אלמנתו של מלך כוש, לכן לא גופו ולא עצמותיו נקברו בארץ ישראל, וזה על אף שרק קידשה ולא היה עמה. ועל כך דיברו מרים ואהרן במשה רבינו: "אודות האישה הכושית אשר לקח" (בהעלותך י"ב, א) שאחרי ששמעו את נבואת אלדד ומידד שמשה עתיד למות ויהושע מכניס לארץ (רש"י שם י"א, כ"ז) תלו זאת באישה הכושית שלקח לו בקידושין.

וכן כתב בספה"ק אגרא דכלה (בפרשת השבוע) בענין שבטי ראובן גד וחצי שבט מנשה שלא זכו להיכנס לארץ ישראל וז"ל: הנה כתבו המקובלים וגם מרן בליקוטי תורה הטעם שראובן וגד וחצי מנשה לא לקחו בארץ ישראל, מפני שהיה בהם איזה נדנדוד פגם בתחילת יצירתם, דהיינו ראובן היה יעקב סובר שהיא רחל (הגם שאנחנו בעניינו כתבנו בפרשת ויצא על זה שיעקב תיקן כל זאת במחשבתו, עכ"ז לגבי קדושת יעקב מיקרי חשש נדנדוד פגם), וכן גד ניתן זלפה ליעקב בלי ידיעתו ועצתו, מה שאין כן בבלהה נתייעצה רחל עמו. והנה יוסף לקח את אסנת בת דינה, והנה אסנת היתה חציה מקדושת דינה וחציה משכם הארור (פרקי ד"ר"א פרק ל"ח), ויוסף כולו קודש. והנה שני בנים היה להם, והיה חלק רביעי בחשש פגם, על כן חצי שבט מנשה נשאר מחוץ לארץ ישראל, והנה חצי השבט הזה יתייחס ביותר לאסנת, וחציו שנטל חלק בארץ ישראל יתייחס ליוסף.

וכן כתב החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת פ אות ל"ג) וז"ל: וגורי האר"י ז"ל כתבו, דחצי שבט מנשה פטר רחם דאסנת באה נחלתו מעבר לירדן, מאחר שהיה לו פגם שבא מאסנת. וגם ראובן שניתנה לאה ליעקב בבלי דעת, וגם זלפה שפחת לאה נתנתה לאה בחשאי, לכך לא זכו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה לארץ הקדושה. וזה רמז הפסוק (מלכים א' ו' י) "כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה", מנשה גד ראובן ר"ת מגרעות, כלומר עוות שהיה בהם נשאר חוצה. וכן כתב הרמ"ע ז"ל במאמר חקור דין ח"ג פרק י"ח עש"ב.

ובא וראה מפלאות תמים דעים שהוא רוצה בכבוד בריותיו ומסתיר מומי בני אדם. הלא תראה דמשום עונש כי החטא גר"ם לשבט גד ראובן מנשה שלא לבא בארץ ישראל הנבחרת ונשאר עבר הירדן. וכדי שלא לפרסם ענינם שלא יתביישו נתן ה' בלבם שהם ישאלו אחוזתם בעבר הירדן ונתחננו למשה רבינו ע"ה ע"ז ועשו תנאים והלכו עם אחיהם למלחמה כדי לזכות לאחוזת בעבר הירדן דבר שהוא עונש להם הם עצמם בקשוהו בתחינה ובטורח וה' עשה שלא יתביישו:

והלא מראש יעקב אבינו ע"ה כאשר שכל ידיו להניח ימינו על ראש אפרים ושמאלו על ראש מנשה. אירע ליוסף הצדיק ע"ה ואמר לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשי. ויעקב אבינו ע"ה טעמו ונימוקו דאדרבא מנשה להיותו בכור פטר רחם מאסנת יסוב לאחור, אבל לא גילה לו. רק אמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם ואולם אחיו הקטון וכו' כלומר ידעתי בני כי הבכור קצת פגום שהוא פטר רחם אסנת. ידעתי שהקב"ה מכסה מומי בני אדם שלא יתביישו כמו שעשה בנחלת עבר הירדן לכן הלא זה דברי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו ולא אמר הטעם העיקרי:

וחזרני לענין זלפה שהוא חידוש גדול, ולשון הרמ"ע ז"ל כן הוא שם במח"ד זלפה שפחת לאה נתנה ליעקב בחשאי כדכתיב ותקח ותתן שלא נמלכה לאה ביעקב תחלה כמו שעשו שרה ורחל והוא טעם בגד שאמרה לאה יש אם למסורת לפיכך לא זכו ראובן וגד ליטול חלק בארץ וכו' עכ"ל. ואם נאמר שלא הכיר בה יעקב וסבר שהיא לאה הוא חידוש גדול שלא נמצא ברז"ל רמז ואדרבא ממה שארז"ל על בגד שבא על שפחתו ובגד באשת נעורים מוכח איפכא ואם נאמר להכיר בה יעקב טרם ישכב, ואינו דומה לראובן רק שלא נמלכה לאה בו בתחילה אך הכיר בה הלב מהסס דלא היה כדאי זה לדחותו מהארץ כראובן וצ"י. עכ"ל החיד"א.

לפי זה יש לומר, שכוונת משה רבינו באומרו למרגלים לראות מי האיש הכשר מגן עליהם, היינו, ראו נא, מי הם הצדיקים אשר נמצאים בארץ ישראל, עד כמה מדקדקים עמהם, שכל פגם קטן מיד הארץ מקיאה ומוציאה אותם. לכן "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" - צריכים להתחזק מאוד מבחינה רוחנית בשביל להיות ראויים להיכנס לארץ ישראל.